

#BorbaTraje

Program Socijaldemokratske unije

Beograd, decembar 2015. godine

Uvod

Raspadom SSSR-a i završetkom „Hladnog rata“ stvoren je osnovni preduslov za demokratizaciju najvećeg dela evropskih država. Mirna tranzicija iz totalitarnih jednopartijskih u višepartijske sisteme, koja je sprovedena u najvećem broju država izašlih iz Varšavskog pakta, stvorila je uslove za njihov lagani ekonomski oporavak. Razvijene ekonomije uspešno su iskoristile novonastalu geopolitičku situaciju i otvaranje novog tržišta, tako da je devedesetih godina dvadesetog veka došlo do ekonomskog buma u zemljama Zapadne Evrope. Ovaj rast stvorio je privid uspešnosti koncepta liberalnog kapitalizma, koji je postao dominantan i u najvećem delu Evrope. Pod uticajem ekonomskog uspeha, partije levice u Evropi su, jedna za drugom, napuštale koncept tradicionalne socijaldemokratije i, kroz projekte Trećeg puta u Velikoj Britaniji i Novog centra u Nemačkoj, nekritički prihvatale ideju liberalnog kapitalizma kao jedinog funkcionalnog modela.

Porast ekonomske moći najrazvijenijih država praćen je i porastom vojnih intervencija u različitim delovima sveta, koje su, pod izgovorom borbe protiv totalitarnih režima, bile motivisane zaštitom postojećih i osvajanjem novih prava na eksploataciju prirodnih resursa. Odgovor na vojne intervencije zapadnih sila došao je u vidu fanatičnih militantnih i terorističkih organizacija, koje su postale globalna pretnja miru i bezbednosti, a u zemljama u kojima su nastajale uzročnik gotovo svakodnevnog masovnog nasilja i civilnih žrtava. Posle napada na Svetski trgovinski centar u Njujorku postalo je očigledno da su terorističke grupe veoma dobro organizovane i da raspolažu značajnim finansijskim sredstvima. Nažalost, jedini odgovor koji je sledio od strane zapadnog sveta bile su nove vojne intervencije, bez ozbiljnijih pokušaja rešavanja problema nenasilnim putem. Pod izgovorom borbe protiv terorizma došlo je do niza slučajeva kršenja ljudskih prava širom sveta, uključujući zatvaranje hiljada ljudi, mesecima, pa čak i godinama, u krajnje nehumanim uslovima, bez bilo kakve sudske odluke.

Sredinom '80-ih godina 20. veka najmoćnije ekonomske sile usvajaju neoliberalni koncept ekonomije, koji postepeno slabi uticaj država u regulisanju ekonomskih i trgovinskih propisa. Prepuštanje kapitalu da se stara sam o sebi dovelo je do niza ekonomskih potresa, a kriza iz 2008. godine značajno je uzdrmala čitav svet. Nažalost, odgovor na katastrofu iz 2008. godine nije bio u globalnom regulisanju tržišta, nego u smanjivanju prava radnika i radnica, i u još većoj liberalizaciji trgovine kroz postignute sporazume među najrazvijenijim zemljama. I pored toga što se udeo ekonomije najrazvijenijih zemalja koja se odvija preko „poreskih utočišta“ približio stopi od 20%, minimalne su aktivnosti na globalnom planu u cilju regulisanja propisa u toj sferi. Poslovanje preko „poreskih utočišta“ omogućava kompanijama izbegavanje plaćanja poreza, a samim tim i smanjuje sredstva u budžetima koja se najčešće nadoknađuju smanjenjima u javnim davanjima, pre svega u socijalnim davanjima, zdravstvu i obrazovanju.

Krajem osamdesetih godina prošlog veka među narodima Jugoslavije došlo je do naglog porasta nacionalizma, koji je na kraju doveo do raspada zemlje i rata. Nacionalistička i ekspanzionistička politika rukovodstva Srbije, osim ogromnog broja žrtava ratova u bivšoj Jugoslaviji, dovela je zemlju do izolacije, a samim tim i do prestanka funkcionisanja

najvećeg dela legalnih oblika ekonomije, što je dovelo do naglog osiromašenja najvećeg broja građanki i građana. Sa druge strane, uski sloj ljudi bliskih vladajućem režimu se enormno bogatio. Alternativa Miloševiću je bila uglavnom nacionalistička opozicija, koja nije nudila suštinski drugačija politička rešenja, nego samo potencijalno uspešnije sprovođenje slične politike. Rat na Kosovu i NATO intervencija protiv SR Jugoslavije bili su logična posledica dugogodišnje agresivne politike Srbije, što je dodatno onesposobilo privredu zemlje i dovelo do daljeg osiromašenja građana i građanki. Povećana represija nad protivnicima i protivnicama Miloševićevog režima prinudila je opoziciju na zajednički nastup na izborima 2000. godine. Nepriznavanje rezultata izbora pokrenulo je masovne demonstracije širom Srbije, koje su dovele do promene vlasti. Posle prvih demokratskih izbora u Srbiji, u januaru 2001. godine izabrana je Vlada pod vođstvom Zorana Đinđića. S jedne strane ta Vlada je ostvarila značajan pomak na polju demokratizacije i modernizacije društva, posebno u polju slobode medija i saradnji sa Međunarodnim sudom za ratne zločine, ali je napravila i nepotrebne kompromise sa verskim zajednicama, uvođenjem veronauke u škole, kao i sa poslodavcima, usvajanjem restriktivnog Zakona o radu i ubrzanom i neselektivnom privatizacijom. Nada u ubrzani oporavak zemlje zaustavljena je atentatom na premijera Đinđića. Od izbora u decembru 2003. godine, dolazi do postepenog smanjenja političkih sloboda, posebno u sferi informisanja, a represija nad opozicionim predstavnicima i predstavnicama kulminira nakon apsolutne pobede Aleksandra Vučića i Srpske napredne stranke na izborima 2014. godine.

Socijaldemokratska unija je stranka koja je zasnovana na tekovinama Srpske socijaldemokratske stranke Dimitrija Tucovića i jugoslovenskog Narodno oslobodilačkog pokreta. Samim tim, antifašizam i borba protiv nacionalizma naša su trajna orijentacija. Kao stranka demokratskog socijalizma, Srbiju vidimo kao državu kojom vladaju principi slobode, solidarnosti, ravnopravnosti, politike mira i tolerancije, u kojoj su radnici i radnice oslobođeni eksploatacije i svaki građanin i građanka u stanju je da podmiri osnovne životne potrebe, u koje spadaju adekvatan smeštaj, hrana i odeća, zdravstvena zaštita i obrazovanje. Smatramo da je koncept države blagostanja moguće sprovesti i u zemljama koje ne spadaju u red ekonomski najrazvijenijih, što je u nekoj meri i postignuto u vreme SFRJ.

Borba za bolje društvo i kvalitet života je trajni proces. Pravedni ekonomski sistem, zaštita i konstantno širenje korpusa ljudskih prava i egzistencijalna sigurnost svakog člana i članice zajednice osnovni su ciljevi delovanja Socijaldemokratske unije.

Zalažemo se za društvo koje će biti zasnovano na najvišim demokratskim standardima, u kojem će građani i građanke stvarno odlučivati o budućnosti i u kojem će uticaj, najčešće, duboko korumpiranih političkih partija biti sveden na minimum. Društvo u kojem najčešće na izbor vlasti presudno utiče količina novca kojim neka politička grupacija raspolaže ne može se smatrati demokratskim. Zbog toga se zalažemo za zakonsko ograničavanje finansijskih i materijalnih sredstava kojima raspolažu političke partije i koja smeju da se ulože u finansiranje promotivnih aktivnosti. Takođe, građani i građanke moraju imati pravo da direktno odlučuju o svojim predstavnicima i predstavnicama u predstavničkim telima. Zalažemo se za proporcionalni izborni sistem sa otvorenim

listama, odnosno, izborni sistem u kojem se, osim za političku partiju, glasa direktno i za kandidate i kandidatkinje sa liste koju birač ili biračica podržava.

Temelj svakog demokratskog društva je vladavina prava. Pravosudni sistem Srbije mora biti apsolutno nezavisan i potpuno oslobođen uticaja političkih struktura, uključujući i sam proces izbora sudija i tužilaca. Nezavisno i efikasno pravosuđe, uz profesionalnu policiju, najbolji su i najefikasniji način borbe protiv kriminala i korupcije, koja je već decenijama jedan od najvećih prepreka u napretku naše države.

Princip solidarnosti podrazumeva i ravnomerniju raspodelu dobiti i bogatstva. Zalažemo se za progresivno oporezivanje dohotka, kojim se najveći teret finansiranja države prebacuje sa ekonomski najugroženijeg dela populacije na bogatiji sloj.

Ekonomija

Koncept liberalnog kapitalizma pokazao se kao duboko nepravedan i štetan, čiji je rezultat uvek bio stvaranje uskog ekonomski privilegovanog sloja, i ogromne većine „ostalih“, koji često jedva podmiruju najosnovnije egzistencijalne potrebe. Socijaldemokratska unija bori se za humaniji ekonomski sistem, sa ravnomernijom raspodelom dobiti, u kojem će radnici i radnice imati ekonomsku, socijalnu i pravnu sigurnost i pravo na dostojanstven rad. Smatramo da je, osim privatnog vlasništva nad kapitalom i sredstvima za proizvodnju, neophodno razvijati i ostale vidove vlasništva, poput javnog, državnog, gradskog, opštinskog i kolektivnog. Sva preduzeća i resursi od strateškog značaja, poput železnice, drumske infrastrukture, vodosnabdevanja, telekomunikacione infrastrukture i usluga, elektroprivreda i upravljanje prirodnim i rudnim resursima moraju u najvećoj meri ostati u javnom ili državnom vlasništvu. Takođe, ukoliko se ukaže potreba, država, gradovi ili opštine mogu osnivati preduzeća i u drugima ekonomskim sferama. Protivimo se konceptu javno-privatnog partnerstva u kojem bi se država starala o neprofitabilnim delovima kompanija, dok bi privatni kapital upravljao profitabilnim, a samim time i ubirao najveći deo dobiti.

Osnovni preduslov za uspešni privredni razvoj je postojanje kvalitetne i u svim delovima zemlje dostupne saobraćajne infrastrukture. Izgradnja železničke i drumske saobraćajne infrastrukture i njeno održavanje strateški je zadatak države, koja, osim obezbeđivanja osnovnih uslova za funkcionisanje privrede, treba i da pomogne oživljavanju domaće, nekada u svetskim okvirima moćne, građevinske industrije. Takođe treba značajno poboljšati i infrastrukturu rečnog saobraćaja, koji predstavlja najjeftiniji vid transporta, i mnogo bolje koristiti povoljni geografski položaj zemlje i činjenicu da se naša država nalazi na najbitnijem rečnom saobraćajnom koridoru u Evropi. Država će posebnu pažnju posvetiti razvoju infrastrukture koja je vezana za razvoj informatičkog društva, što je jedan od osnovnih preduslova za razvoj dinamične privrede u veku u kome živimo.

Reindustrijalizacija predstavlja jedan od ključnih preduslova za ekonomski razvoj Srbije, a za njeno sprovođenje potrebno je snažno angažovanje države. Pokretanje elektro, bio-hemijske, mašinske industrije i industrije sirovina jedan je od prioriteta u dugoročnom ekonomskom razvoju Srbije. Eksploatacija rudnih bogatstava i proizvodnja sirovina u

najvećoj meri mora da bude u vlasništvu i pod kontrolom države. Pri ponovnom pokretanju i formiranju novih industrijskih sistema, mora se voditi računa da u upotrebi budu samo nove i čiste tehnologije sa minimalnim uticajem na životnu sredinu.

Privatno preduzetništvo, kroz stimulisanje formiranja malih i srednjih preduzeća i samostalnih delatnosti i zanata vrlo je važan deo razvoja privrede. Kroz mala i srednja preduzeća moguće je uposliti značajan broj građana i građanki, a u praksi ona često imaju veći kreativni i inovativni potencijal od velikih korporacija, i lakše se prilagođavaju novonastalim tržišnim uslovima.

Kolektivni vid vlasništva predstavlja najozbiljniju ekonomsku alternativu velikim korporacijama. Država Srbija podstiće građane i građanke da se udružuju u zadruge i kooperative radi ostvarivanja zajedničkog ekonomskog interesa. Osim u poljoprivredi, gde su zadruge bile čest vid organizovanja, podstićemo kolektivno vlasništvo i u oblastima poput finansijskog sektora, trgovine i industrije. Ovakav privredni model razlikuje se od ostalih pre svega u tome što svi članovi i članice ravnopravno učestvuju u upravljanju i raspodeli dobiti preduzeća. Podsticanjem osnivanja zadruga i kooperativa, država Srbija aktivno će pomoći ravnomernijoj raspodeli bogatstva i ekonomskoj konkurentnosti. Uz to, kao članice i članovi lokalne zajednice oni su dodatno motivisani za razvoj poslovanja koje podrazumeva odgovoran odnos prema životnoj sredini, činocima lokalne ekonomije i ostalim faktorima značajnim za održiv razvoj. Ovakva preduzeća u praksi pokazuju znatno viši stepen društveno odgovornog ponašanja od kompanija kojima je profit jednog vlasnika ili uske vlasničke strukture, najčešće bez obaziranja na moguće posledice po okolinu ili lokalnu ekonomiju, osnovni razlog postojanja.

Osnivanjem efikasne Nacionalne investicione banke, koja će povoljnim kreditima obezbeđivati investiciona sredstva isključivo za ekonomske projekte koji će zadovoljavati kriterijume pravednije raspodele dobiti, kao i poštovanja ekoloških standarda, preduzetnici i preduzetnice će biti podstaknuti na osnivanje društveno odgovornih preduzeća.

Socijaldemokratska unija bori se za društveno-ekonomski sistem koji će, pored poslovne efikasnosti i produktivnosti, obezbeđivati i ekonomsku i socijalnu pravednost. Povećanje učešća radnika u poslovnom odlučivanju i raspodeli dobiti jedan je od naših osnovnih ekonomskih ciljeva. Zalažemo se za ekonomski sistem u kome radnici i radnice imaju ukupno vlasništvo nad najmanje 20% preduzeća u kojima su zaposleni, a samim tim i učešće od 20% u upravljanju firmom i raspodeli dobiti.

Srbija ne sme da bude zemlja jeftine radne snage, nego zemlja visokokvalifikovanih i pošteno plaćenih radnika i radnica. Ulaganjem u kvalitetno i funkcionalno obrazovanje, kao i u programe neprestanog usavršavanja, Srbija će povećati kvalifikovanost radne snage, koja će ekonomiju zemlje učiniti konkurentnom i profitabilnijom.

Socijalna politika

Solidarnost kao jedan od osnovnih principa društvenog života za koji se Socijaldemokratska unija zalaže je zanemarena u Srbiji. Nedovoljna socijalna davanja, uz nehumane uslove koje nameće država i gotovo nepostojeću politiku zapošljavanja, ne vode ka pozitivnim promenama.

Socijaldemokratska unija zalaže se za aktivnu socijalnu politiku koja ima za kratkoročni i srednjoročni cilj pružanje pomoći onima kojima je potrebna, a za dugoročni smanjenje stope siromaštva i održivo obezbeđivanje svih građana i građanki.

U skladu sa principima solidarnosti, SDU se zalaže za povećanje visine socijalne pomoći koja ne sme da bude ispod nivoa dovoljnog za dostojanstven život. Vezivanje visine socijalne pomoći za cenu minimalne potrošačke korpe smatramo minimalnim rešenjem.

Srbija mora da bude država koja svim građanima i građankama obezbeđuje minimum dostojanstvenog života, uz posebnu brigu o ranjivim kategorijama. Posebnu pažnju treba posvetiti zaštiti dece i starih.

Penzioni sistem

Socijaldemokratska unija zalaže se da penzije, kao stečeno pravo, moraju da budu dovoljne za ispunjenje osnovnih potreba i minimuma dostojanstva, čak i kada su minimalne. Država treba po uzoru na program restitucije da istraži na koji su način preusmeravana sredstva iz penzionog fonda za potrebe koje nisu bile vezane za ovaj fond i da obezbedi način da se ta sredstva vrate kroz učešće penzionog fonda u vlasništvu nad dobrima koja su stvorena sredstvima fonda.

Prava dece

Kao posebno ranjivoj populaciji, deci je potrebno posvetiti naročitu društvenu i državnu brigu i zaštitu od svakog oblika zanemarivanja i zlostavljanja. Uslovi za ostvarivanje prava na dečiji dodatak moraju biti sniženi i usklađeni sa realnim potrebama i situacijom. Takođe, procedura ostvarivanja prava na dečiji dodatak mora biti uprošćena i lišena nepotrebne birokratije.

Prava boraca, vojnih invalida i civilnih invalida rata

S obzirom na desetogodišnji period oružanih konflikata u kojima je Srbija učestvovala, a koji je ostavio za sobom veliki broj civilnih žrtava rata, veterana i njihovih porodica, neophodno je unaprediti zakonodavstvo koje reguliše njihova prava. Zakon o pravima boraca, vojnih invalida, civilnih invalida rata i njihovih porodica mora da uključuje sve koji spadaju u ove kategorije. Porodice žrtava rata, kao i žrtve seksualnog zlostavljanja, žrtve koje pate od psihičkih posledica i fizičkih posledica koje izazivaju manje od 50% telesnog oštećenja, a naročito porodice stradalih od strane pripadnika oružanih snaga Srbije ili na teritoriji drugih država moraju ostvariti prava u skladu sa ovim zakonom.

Zdravstvena zaštita

Socijaldemokratska unija zdravlje shvata u skladu sa važećom definicijom Svetske zdravstvene organizacije i definiše ga kao stanje potpunog telesnog, duševnog i socijalnog blagostanja, a ne samo kao odsustvo bolesti. U skladu sa tim, kao i različitim međunarodnim dokumentima, pravo na zdravstvenu zaštitu smatramo osnovnim ljudskim pravom.

Svi građani i građanke Republike Srbije, bez obzira na radni status, moraju da imaju zdravstveno osiguranje i obezbeđeno lečenje o trošku države.

Država mora da ima aktivnu ulogu u promovisanju zdravih stilova života. Takođe, svojom aktivnošću mora da radi na zaštiti zdravlja populacije i prevenciji negativnih tendencija i oboljenja. Rano dijagnosticiranje oboljenja i prevencija moraju biti osnova zdravstvenog sistema zemlje.

Posebna pažnja mora se posvetiti tehnološkoj opremljenosti zdravstvenih institucija i obuci i neprekidnom usavršavanju kadrova. Jedan od prioriteta je zadržavanje mladih zdravstvenih radnika i radnica. Zato se Socijaldemokratska unija zalaže za ustanovljavanje programa zapošljavanja u zdravstvu u skladu sa potrebama, čiji će korisnici i korisnice prvenstveno biti mladi lekari i lekarke.

SDU se zalaze za to da privatni zdravstveni centri i ordinacije moraju da budu integrisani u jedinstven nacionalni sistem zdravstvene zaštite. Zdravlje pojedinca i pojedinke kao i pružanje medicinske usluge ne sme da zavisi od bogatstva i socijalnog statusa. Svi moraju da imaju jednako zagarantovan pristup kvalitetnom lečenju, kao što i sve zdravstvene ustanove, uključujući i privatne, moraju imati iste standarde i poštovati iste etičke i poslovne principe u svom radu.

Sport i zdrav život

SDU se zalaže za značajno ulaganje u amaterski sport. Aktivan sportski život osnova je zdravog društva, kao i preduslov za smanjenje troškova zdravstvene zaštite i veću efikasnost na radnom mestu. Država mora da obezbedi svim građanima i građankama, bez obzira na njihove materijalne mogućnosti, bavljenje sportom po njihovoj želji uključujući i sportove sada rezervisane samo za imućne, poput tenisa i skijanja.

Potrebno je redovno vršiti propagandu zdravog života i fizičke aktivnosti kako bi se građani i građanke informisali o potrebi i interesu za vođenje zdravog života.

Alkoholna i gazirana pića, kao i svu nezdravu hranu i duvan potrebno je dodatno oporezovati kako bi se građani i građanke odvratili od konzumacije štetnih namirnica, a tako dobijen novac uložiti u sportske i zdravstvene aktivnosti građana i građanki.

Ljudska prava

Socijaldemokratska unija ističe ključnu ulogu razumevanja pojma i obima ljudskih prava i sloboda i njihove безусловne primene u razvoju društva i države.

Sistem ljudskih prava i sloboda predstavlja niz principa i normi koji su kao prava i obaveze zagaranovani svakom ljudskom biću, bez obzira na rod, pol, status, životne izbore, etnicitet, maternji jezik ili bilo koju drugu kategoriju pripadnosti. Ona su univerzalna – jednaka su svuda, uvek i za sve. Osnovna svrha i pretpostavka na kojima se zasnivaju je da svako ljudsko biće ima pravo na miran i bezbedan život, bez progona, zlostavljanja ili straha bilo kakve vrste i uz sve mogućnosti izbora sopstvenog načina i principa življenja, uključujući tu i slobodno vreme i privatne aktivnosti, sve dok bilo koji od tih izbora ne znači ugrožavanje prava drugoga. Za poštovanje ljudskih prava i sloboda odgovorna je svaka ljudska jedinka, a najznačajniji preduslov za njihovo sprovođenje je opšta saradnja među društvenim činiocima – pre svega između građana i građanki (kroz civilno društvo i nezavisne institucije za zaštitu građana), zakonodavne i izvršne vlasti.

Sa tačke gledišta Socijaldemokratske unije poštovanje ljudskih prava predstavlja osnovu i početak svakog plana koji za cilj ima poboljšanje kvaliteta života građanki i građana. Usled slabog razumevanja suštinske važnosti ovog sistema i njegove koristi za društvo sistem ljudskih prava i sloboda neretko se čini kao nasilno nametnuta tema. Socijaldemokratska Unija zalagaće se svim raspoloživim snagama za to da se građanke i građani u našem društvu obrazuju na ovom polju i uzmu direktno i aktivno učešće u ostvarivanju prava i sloboda koje direktno služe ostvarivanju njihovih.

Najzad, želimo posebno da ukažemo na potrebu za zaštitom prava manjina i marginalizovanih grupa u našem društvu. Da do diskriminacije i nerazumevanja ovih grupa ne bi dolazilo, neophodno je poboljšati standarde u radu institucija. SDU se zalaže za puno poštovanje svih ljudskih prava i sloboda, što smatramo najznačajnijim činiocem u razvoju ka demokratskom, otvorenom građanskom društvu.

Prava LGBTTIQ populacije

Socijaldemokratska unija zalaže se za zakonsko regulisanje istopolnih bračnih zajednica koje će biti jednake u pravima i obavezama sa trenutno zakonom predviđenim bračnim zajednicama, što bi uključivalo i pravo istopolnih bračnih partnera na nasleđivanje, usvajanje dece i sva druga prava koja se podrazumevaju u važećem Zakonu o braku i bračnim odnosima. Zalažemo se za uklanjanje svih administrativnih prepreka koje su diskriminatorne prema transrodnim osobama i onemogućavaju im ostvarivanje građanskih prava. Kao i od osnivanja, SDU podržava pravo na slobodu okupljanja i Paradu ponosa, kao i sve javne događaje LGBT zajednice koji za cilj imaju skretanje pažnje na aktuelne probleme i položaj zajednice.

Prava nacionalnih manjina

Položaj nacionalnih manjina, kao važan indikator statusa ljudskih prava u društvu mora biti negovan sa pažnjom. Očuvanje jezika, kulture i identiteta važan su element zaštite nacionalnih manjina. Socijaldemokratska unija podržava postojanje Saveta nacionalnih manjina, i zalaže se za što veću demokratizaciju ovih tela. Ovlašćenja ovih tela treba uskladiti sa realnim potrebama manjinskih zajednica, a ne uskim interesima njihovih rukovodstava. SDU smatra da posebnu pažnju treba posvetiti romskoj nacionalnoj manjini, koja je jedna od najugroženijih u Srbiji. SDU se zalaže za ojačanje uloge pedagoških asistenata, kao i sve neophodne pomoći u školovanju Roma i Romkinja. U najkraćem mogućem roku neophodno je i registrovati sve one koji nisu upisani u MKR i nemaju lična dokumenta, kako bi ostvarili sva svoja zakonom zagatovana prava.

Prava osoba sa invaliditetom

Prilagođenost infrastrukture kretanju i boravku osoba sa invaliditetom obaveza je društva koje želi suštinsku jednakost i inkluziju. Kao preduslov za socijalnu interakciju, kretanje i boravak u javnom prostoru važni su za poboljšanje položaja ove grupe. Socijaldemokratska unija zalaže se za uvođenje obaveze investitorima da prilikom nove gradnje objekti budu prilagođeni osobama sa invaliditetom. Takođe, sve institucije, a posebno obrazovne koje moraju predstavljati prioritet, u najkraćem roku moraju biti načinjene dostupnima. Socijaldemokratska unija zalaže se za ukidanje članova Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji koji dozvoljavaju poslodavcima da umesto zapošljavanja OSI plaćaju penale. Takva opcija suštinski je legalizovana diskriminacija. Umesto takve politike, SDU predlaže da država subvencionise poslodavcima koji žele da zaposle OSI, ili imaju tu obavezu, opremanje poslovnog prostora tako da on bude prilagođen osobama sa invaliditetom.

Socijalna i ekonomska prava

SDU se zalaže za puno poštovanje, ostvarivanje i zaštitu socijalnih i ekonomskih prava koja su konstantno zanemarena u neoliberalnom poretku. Prava druge generacije, kao što su pravo na rad ili pravo na kulturu, moraju takođe biti poštovana i garantovana od strane države. Iz tog razloga, Socijaldemokratska unija apsolutno je posvećena ostvarivanju potpune zaštite radnika i radnica i zaštite njihovih prava. Delovi Programa SDU posvećeni pravima radnika i radnica takođe su viđeni kao deo koji se bavi zaštitom ljudskih prava.

Obrazovanje i nauka

Pitanje obrazovanja i nauke ključno je strateško pitanje ekonomskog i društvenog napretka Srbije, jer bi potencijal društvenog i individualnog intelektualnog kapitala mogao biti najvažniji resurs koji bi Srbija mogla imati i na njemu zasnivati održivi razvoj. Socijaldemokratska unija smatra da se ulaganje u obrazovanje i nauku ne sme smatrati prostim troškovima društva, nego ulaganjem koje ima kapitalni karakter za njegov budući

razvoj. Zato se borimo za to da društvo u celini, a naročito najodgovornije institucije u državi, prepoznaju značaj obrazovanja i nauke.

Budućnost Srbije treba da bude zasnovana na razvoju ljudskih potencijala, „društva znanja“ i celoživotnog učenja, jer su to ključni preduslovi za podizanje konkurentnosti ekonomije i kvaliteta života građana. Trougao obrazovno-naučnog sistema *istraživanje-inovacije-znanje* biće od suštinske važnosti u izazovima sa kojima će se susretati svako društvo u budućnosti.

Socijaldemokratska unija smatra da je danas prioritetni zadatak državne politike u Srbiji izgradnja uslova za ostvarenje punog razvojnog potencijala dece i mladih. Naročiti napori moraju biti usmereni ka sticanju takozvanog funkcionalnog znanja (osposobljavanja učenika da stečeno znanje i veštine upotrebe u svakodnevnom životu, kao i da sami nadograđuju na stečenim osnovama) i podsticanju radoznalosti i želje za saznanjem. Sa druge strane, proces obrazovanja morao bi da sadrži širu ponudu mogućnosti za razvijanje posebnih interesovanja i veština – prvenstveno kroz obezbeđivanje vannastavnih aktivnosti za sve učenice/ke od početka osnovnog školovanja. Najzad snažni bi se napori morali uložiti u prevenciju ranog napuštanja škola, uz posvećivanje posebne pažnje deci iz marginalizovanih i socijalno slabih grupa i nerazvijenih regiona. Da bi se ovi ciljevi postigli, neophodno je da se u okviru školskog sistema u praksi primeni ideja o celoživotnom učenju i nadgradnji – dalje unapređivanje obrazovnih programa i materijala, kao i česta obuka i konstantno usavršavanje nastavnog kadra.

Zato se zalažemo za sistem obrazovanja koji mora da obezbedi jednake šanse za svako dete, bez obzira na rodnu, rasnu, nacionalnu, versku ili bilo koju drugu pripadnost ili društvenu prepreku, kao i za iskorenjivanje svakog oblika diskriminacije iz obrazovnog sistema. Osnovno, srednje i visoko obrazovanje mora biti svima dostupno i besplatno, a za učenice i učenike, kao i studente i studentkinje iz socijalno ugroženih porodica mora se obezbediti finansijska potpora koja bi im omogućila da nesmetano završe sve nivoe školovanja do kraja studija. Besplatno obrazovanje jedan je od preduslova za obezbeđivanje jednakosti u društvu. Cilj obrazovanja mora biti osposobljavanje svakog pojedinca/ke za kritičko sagledavanje svih društvenih pojava kao i za doprinos izgradnji budućnosti društva, a taj sistem obrazovanja osnova društva koje je zasnovano na vrednostima solidarnosti i jednakosti šansi.

SDU se najodlučnije protivi uključivanju stavova i principa verskih zajednica u državne obrazovne programe na bilo kom nivou, pre svega zbog toga što se oni u ključnim tačkama kose sa osnovnim naučnim principima i dosadašnjim naučnim saznanjima. Drugi, ne manje značajan činilac, je da ovakva obuka u školama nikako ne doprinosi atmosferi jednakosti i ravnopravnosti, koja je od odlučujućeg značaja za kvalitetno obrazovanje. Učešće u religioznoj obuci jedne verske zajednice mora biti stvar osobnog izbora i ova se obuka može odvijati isključivo u okvirima te verske zajednice a nikako u državnoj obrazovnoj ustanovi, dok sveštenu kadru u školama nikako nije mesto.

Univerzitet, kao i sve naučno-istraživačke ustanove moraju biti potpuno autonomne u svom radu, a u njihovom upravljanju i odlučivanju učešće mogu imati samo aktivni naučni radnici, istraživači i nastavno osoblje. Država, pre svega kroz svoje nadležne institucije,

mora dosledno sprovoditi program sistematskog ulaganja u naučni rad, koje se brzo, i često višestruko, vraća kroz ekonomski, tehnološki i društveni boljitak. U radu univerzitetskih i naučnih ustanova moraju se (ponovo) uspostaviti i dosledno sprovoditi jasni kriterijumi, kako za izbor i imenovanje naučnog i nastavnog kadra, tako i za licenciranje samih ustanova, zasnovano pre svega na aktivnom učešću u naučnom radu i saradnji sa naučnom zajednicom i relevantnim grupama i institucijama, kako u zemlji tako i širom sveta.

Omladinska politika

Mladi u Srbiji već više od dve decenije nisu u fokusu politike, uprkos načelnim tvrdnjama onih koji su donosili odluke u tom periodu. Zanemarivanje mladih od strane političkih elita dovelo je do toga da je Srbija druga zemlja na svetu po iseljavanju mladih ljudi u inostranstvo. Stopa nezaposlenosti mladih je u vrhu u Evropi sa 52,1%. Sve manje mladih ljudi vidi perspektivu u Srbiji, što na duže staze vodi još većem problemu. Dugoročno gledano, mladi su ključni resurs društvenog i ekonomskog razvoja Srbije. Potencijal koji mladi imaju ključan je za budućnost.

Ministarstvo omladine i sporta svelo se na poligon za promociju sportista bliskim koalicijama na vlasti po završetku karijere, i mesta za uhlebljenje partijskih kadrova. Pretežno, ovo ministarstvo bavi se sportom, sportskim uspesima, dok su mladi potpuno van fokusa rada. Konkretni rezultati omladinskih politika izostaju godinama. Savet za mlade ima manje od 50% predstavnika i predstavnica omladinskih organizacija, dok su ostatak predstavnici drugih resornih ministarstava i institucija. Veliki broj Kancelarija za mlade takođe je pod kontrolom partija koje ih koriste u svrhu zapošljavanja partijskih kadrova, što vodi ka pasivizaciji ovih tela.

Savet za mlade

Socijaldemokratska unija zalaže se za aktivno partnerstvo sa civilnim sektorom i omladinskim udruženjima u kreiranju i sprovođenju omladinske politike Republike Srbije. Omladinska udruženja treba da igraju glavnu ulogu u realizaciji ove politike. SDU se zalaže za obavezno konsultovanje ovih udruženja kada je u pitanju donošenje odluka koje se tiču omladinske politike. SDU se zalaže za izmene Zakona o mladima koji bi garantovao dvotrećinsko članstvo omladinskim udruženjima u Savetu za mlade.

Kancelarije za mlade

Kancelarije za mlade organizovane su i osnivane u različitim jedinicama lokalne samouprave na različite načine Zakon o mladima propisuje finansiranje KZM iz budžeta jedinice lokalne samouprave, bez definisanja procenta budžeta. Socijaldemokratska unija zalaže se za unifikaciju osnivanja KZM, kao i njihovo obavezno finansiranje određeno u odnosu na ukupan budžet lokalne samouprave.

Sport

Društvena vrednost sporta i shvatanje sporta i rekreacije kao stila života nameće neminovnost promene odnosa društva prema značaju i ulozi sporta. Dosadašnja orijentacija ka vrhunskom i profesionalnom sportu, koji je najčešće vrlo skup i oblast od interesa poslovnih i, neretko kriminalnih aktivnosti, nije odgovorila na interesovanja i potrebe najveće populacije mladih niti je donela pozitivne rezultate u prevenciji velikog broja deformiteta i drugih obolenja mladih. Dosadašnja uloga sporta nije u znatnoj meri povećala opšte zdravstveno stanje mladih niti je povećala njihove sposobnosti za učenje i rad, a to bi trebalo da je njena najvažnija društvena uloga. SDU vidi važnost sporta u smanjenju rizičnog ponašanja mladih, promociji zdravih stilova života, povećanju sposobnosti učenja i rada i podizanju opšteg zdravstvenog stanja mladih.

Volontiranje

SDU smatra da je zadatak države da aktivno promoviše sve vidove društvene solidarnosti među mladima, pa tako i volonterskog rada. Tretman volontera i volonterki nije u skladu sa Zakonom o volontiranju, a poslodavci volonterizam posmatraju kao priliku za dolazak do besplatne radne snage. SDU se zalaže za pomenu Zakona o volontiranju, koji bi maksimalno štitio sve koji pristaju na dobrovoljni i neplaćeni rad, sprečavaju njegove zloupotrebe i preciznije definišu obaveze onih koji organizuju volontiranje. Takođe, SDU se zalaže za to da u određenim slučajevima, koje treba definisati zajedno sa omladinskim udruženjima, volontiranje bude uvaženo kao praksa.

Finansiranje i sufinansiranje programa i projekata od javnog interesa u oblastima omladinskog sektora

SDU podržava praksu finansiranja i sufinansiranja programa i projekata od javnog interesa u oblastima omladinskog sektora, dok oni ispunjavaju svoju svrhu. Kako bi se sprečilo finansiranje partijski kontrolisanih omladinskih udruženja, kao i samo formalno omladinskih udruženja koja se mladima de facto ne bave, SDU predlaže da članovi Komisije za stručni pregled podnetih predloga programa i projekata budu i dalje predlagani od strane nadležnog ministra ili ministarke, ali uz obavezno mišljenje Saveta za mlade.

Ekologija i zaštita životne sredine

Društvo koje radi u interesu svojih građana i građanki i u interesu zaštite naše okoline i čitave planete jedan je od prioriteta svih levičarskih pokreta i organizacija, pa tako i Socijaldemokratske unije. Svet je u opasnosti od plaćanja previsoke cene ubrzanom tehnološkom i ekonomskom razvoju bez posvećivanja dovoljno pažnje uticaju koji takav razvoj ima na sredinu u kojoj živimo.

Paralelno sa jačanjem ekonomije i razvojem privrede, Srbija mora da posveti posebnu pažnju prelasku na takozvane zelene tehnologije, koje imaju minimalni negativni uticaj na životnu okolinu. Srednjoročnom strategijom razvoja neophodno je u dogledno vreme

eliminirati sve privredne subjekte koji rade sa zastarelim „prljavim“ tehnologijama. Država, u prvom koraku, mora aktivno motivirati, kroz subvencije i poreske olakšice, poštovanje savremenih ekoloških standarda u privredi, a posle isteka predviđenih rokova oduzimati dozvole za rad preduzećima koje ne poštuju ekološke propise.

Povećanje korišćenja energije iz obnovljivih izvora, do potpunog izbacivanja iz upotrebe elektrana koje rade na fosilna goriva, mora biti strateški cilj Srbije u narednim decenijama. Aktivnom finansijskom i infrastrukturnom podrškom država mora stimulisati lokalne zajednice i male proizvođače u izgradnji velikog broja ekološki prihvatljivih manjih elektrana. Voda, vetar i sunce moraju se sve više koristiti kao osnovni izvor energije. Već sada postoje države koje i do 80% energije dobijaju iz obnovljivih izvora, te ne vidimo ni jedan razlog da i Srbija ne bude deo tehnološki i energetski progresivnog sveta sa ciljem da u budućnosti raspolažemo sa dovoljnom količinom jeftine i ekološki prihvatljive energije.

Posebna pažnja u programu racionalnije potrošnje energije mora se posvetiti i povećanju energetske efikasnosti domaćinstava. Država, preko Investicione banke, obezbediće povoljne kredite sa subvencionisanom kamatnom stopom za ostvarivanje prihvatljivog nivoa energetske efikasnosti svih domaćinstava u Srbiji.

Još jedan veliki izazov u zaštiti životne sredine predstavlja odlaganje otpada. Srbija je trenutno na dnu liste zemalja po količini ponovne upotrebe otpada. Državnim podsticajima programima reciklaže otpada ne ostvaruje se samo korist na polju čistije okoline, nego se obezbeđuje i jeftinija sirovina za industrijsku proizvodnju, čime se i ekonomija zemlje čini konkurentnijom na međunarodnim tržištima. Posebnu pažnju posvetićemo korišćenju otpada kao energenta, što, i pored značajnih investicionih ulaganja, na duže staze predstavlja višestruko isplativu investiciju.

SDU se zalaze za uvođenje Policije za zaštitu životinja koja bi bila posebna organizaciona jedinica u okviru komunalne policije. Pripadnici jedinica ovog resora bavili bi se vođenjem evidencije o svim domaćim životinjama na području teritorije na kojoj deluju, u cilju prevencije prenošenja zaraznih bolesti kod životinja, nasilja nad životinjama i ugrožavanja bezbednosti građana.

Rodna ravnopravnost

Kao stranka progresivne levice čiji se program zasniva na idejama jednakosti i saradnje, SDU smatra rodnu ravnopravnost ključnom za ostvarivanje demokratskog društva u Srbiji. Poboljšanje položaja žena i rodna ravnopravnost uopšte vodi ka unapređenju čitavog društva zbog toga što podrazumeva podjednaku odgovornost – sve/i građanke i građani treba i mogu da doprinesu razvoju svih segmenata društva, u skladu sa svojim sposobnostima i interesovanjima, a ne u skladu sa rodnim ulogama koje im nameće okolina. U okviru ove politike SDU se u prvom redu zalaže za jednake šanse svih građanki i građana, bez obzira na rodnu ili bilo koju drugu pripadnost, opredeljenje ili osobinu, za produktivan i dostojanstven život za sve, jednak tretman kako pred zakonom tako i kad je reč o društvenim normama i jednaku zastupljenost u stvaranju zakonskih regulativa i

pri donošenju odluka. Ove ciljeve, za koje ćemo se zalagati u Srbiji sve dok se ne budu suštinski poštovali, SDU već sprovodi kao obavezna pravila rada unutar naše stranke i svih njenih struktura.

Demokratsko društvo ne može da postoji bez jednakih šansi za sve građanke i građane. Ovo podrazumeva zaštitu od diskriminacije na osnovu predrasuda, tj. sprečavanje donošenja odluka na osnovu okolnosti koje u datoj situaciji nisu od važnosti (u ovom slučaju polna ili rodna pripadnost). Ovo se posebno odnosi na pristup državnim socijalnim programima (kao što je obrazovanje, zdravstvena i socijalna zaštita, itd) kao i na šanse za učešće u razvoju društva kroz rad i ostale doprinose zajednici. Jednake šanse za zapošljavanje i jednakost u radnim odnosima donose korist kako zaposlenima i poslodavcima tako i celokupnoj ekonomiji. Stoga je za razvoj i jačanje zajednice neophodno osigurati da princip jednakih šansi bude osnova za pristup i doprinos u svim segmentima društva.

Da bi demokratski napredak bio moguć, potrebno je da postoje sistematski i kontinuirani naponi za iskorenjivanje rodni predrasuda iz svih sfera društva, uključujući tretman pred zakonom, u porodici i okolini, u javnom prostoru i medijima, itd. Ovde na prvom mestu želimo da govorimo o jednakom tretmanu prilikom zapošljavanja i u radnim odnosima. Ne postoji nikakva opravdana osnova da se na osobe različitog pola sa istom stručnom spremom i radnim iskustvom različito gleda prilikom zapošljavanja ili da ne primaju jednake plate za isti posao. Kad je reč o jednakom tretmanu pred zakonom i ravnopravnosti u braku i porodici, u prvom redu se zalažemo za izjednačavanje građanske zajednice sa institucijom braka (što se odnosi i na istopolne i na heteroseksualne zajednice). Partnerke i partneri u zajednici moraju imati iste mogućnosti za razvijanje karijere i brigu o porodici. Posebnu pažnju treba posvetiti i porodicama sa jednim roditeljem – na primer jednakosti prava prilikom odluka o starateljstvu nad decom nakon razvoda roditelja, ili pravima neudatih i noženjenih prilikom usvajanja dece, veštačke oplodnje i drugih programa kojima se podržava proširenje porodice. U okviru pitanja o tretmanu u javnom prostoru insistiramo i na tome da mediji budu svesni svoje uloge u društvu. Načini na koje mediji predstavljaju određene društvene grupe čine ih ugroženijima i ranjivijima, odnosno doprinose stanju neravnopravnosti.

Za ostvarenje ovih važnih ciljeva neophodno je da svi činioци u društvu ravnopravno učestvuju u formiranju društvenih i zakonskih normi, kao i u donošenju odluka i njihovom sprovođenju. Podjednaka zastupljenost donosi korist čitavom društvu, zbog čega naponi i borba za ostvarivanje jednakosti moraju da budu i zajednička odgovornost, a ne nešto čime se bave grupe, pojedinke, pojedinci ili organizacije koji uviđaju značaj rada na tome. SDU se zalaže za promovisanje rodne ravnopravnosti i jednakosti u svim segmentima društva u Srbiji – kroz edukaciju i podizanje svesti, razvoj i promociju mehanizama za osiguravanje ravnopravne zastupljenosti u organima odlučivanja, društveni dijalog, a pre svega na sopstvenom primeru.

Međunarodna politika

Međunarodna politika Srbije mora se zasnivati na principima mira i prijateljske saradnje ravnopravnih partnera u cilju globalnog društvenog i ekonomskog napretka.

Proces globalizacije, geopolitičkog ukрупnjavanja našeg sveta zasnovanog na principima neoliberalnog kapitalizma, razvija se već duže od četvrt veka. Globalizacija otvara mnoštvo mogućnosti za napredak, kao što su univerzalni mehanizmi za poštovanje ljudskih prava i sloboda, za uvođenje opšteprihvaćenih standarda kada je reč o sprečavanju konflikata, mirovnim i procesima pomirenja, slobodi kretanja stanovništva, mehanizmima za poštovanje ekoloških standarda pri industrijskom razvoju, itd. Osnaživanje međunarodnih institucija, pre svega Organizacije ujedinjenih nacija, neophodno je radi prevazilaženja izazova, kao što je štetan uticaj posledica ekonomske globalizacije na male ekonomije i zemlje u razvoju i tranziciji.

Kad je reč o geopolitičkom ukрупnjavanju, prvi cilj Srbije je pristupanje i punopravno članstvo u Evropskoj Uniji. Bez obzira na izazove sa kojima se EU trenutno suočava, smatramo da ona ima preduslove da se ostvari kao savez država zasnovan na snažnoj zajedničkoj ekonomskoj i socijalnoj politici. Evropska Unija imaće svoju punu političku snagu onda kada bude usvojila socijalne standarde na najvišem nivou za sve svoje stanovnice i stanovnike, mehanizme za omogućavanje tehnološkog, industrijskog i ekonomskog razvoja svih geografskih područja i mehanizme za oslobađanje od dominantnog uticaja ekonomski najsnažnijih zemalja i njihove odlučujuće uloge u donošenju i sprovođenju normi. Ovakva EU ispunjavaće interese i zadovoljavati potrebe svih svojih građanki i građana.

Srbija će značajno ojačati svoju ulogu na međunarodnom planu kada bude prihvatila da se snaga njenih međunarodnih odnosa ne može zasnivati na težnji ka pozicijama moći. Pokušaji vezivanja za druge, moćnije zemlje, mogu dovesti jedino do sve podređenijeg položaja Srbije u odnosu na njih. Stoga se ona mora postaviti kao ravnopravan partner prvenstveno prema zemljama u svom geografskom okruženju, odnosno uzeti aktivniju ulogu u izgradnji i osnaživanju dobrosusedskih odnosa između zemalja čitavog Balkanskog poluostrva. Ovde je reč o širokoj strateškoj saradnji koja ima sve potencijale da odigra značajnu ulogu, odnosno da pruži mogućnost Balkanskim zemljama da unutar Unije nastupaju kao deo šireg geografsko-ekonomsko-demografsko-društvenog spektra. Smatramo da ideja o ovakvom savezu predstavlja odličnu platformu za izgradnju čvršćih odnosa zasnovanih na poštovanju i podršci među svim zemljama u regionu, kao i stabilan put ka konačnom prevazilaženju nepoverenja koje u većoj ili manjoj meri i dalje vlada među državama nastalim nakon raspada Jugoslavije. Snažno partnerstvo zasnovano na zajedničkim interesima najbolji je put i ka povećanju međunarodnog uticaja čitavog regiona, kao i brzom društvenom i ekonomskom razvoju svih njegovih zemalja.

Osnovni interes Srbije je da sa Kosovom uspostavi najbolje moguće odnose u cilju razvoja ekonomije, unapređenja bezbednosti u regionu, zaštite ljudskih i manjinskih prava i kulturne baštine.

Odbrana i bezbednost

Politika mira i prijateljske saradnja, kako u regionu, tako i na globalnom nivou, osnovno je i trajno opredeljenje Socijaldemokratske unije. Ne postoji unutrašnji ili međudržavni spor koji je vredan rešavanja oružanim putem, i samo kroz dijalog i međusobno razumevanje moguće je doći do pravednih rešenja. U rešavanju međunarodnih sporova neophodno je veće učešće nezavisnih međunarodnih institucija, pre svih Organizacije ujedinjenih nacija i Međunarodnog suda pravde, koje moraju biti oslobođene političkih i ekonomskih uticaja i interesa.

Međunarodne oružane snage, koje bi učestvovala u sprečavanju i okončavanju sukoba, moraju biti pod kontrolom i komandom Organizacije ujedinjenih nacija. Smatramo da su bilo kakvi parcijalni vojni savezi put ka uspostavljanju nove blokovske podele, koja bi u trenutnom stanju vojne opremljenosti i političke i ekonomske napetosti mogla da bude pogubna po mir u svetu i budućnost čovečanstva, te se zalažemo za ukidanje svih međunarodnih vojnih saveza koji nisu pod kontrolom Ujedinjenih nacija, uključujući i NATO pakt. Samim tim, čvrsti smo u stavu protiv pristupanja Srbije bilo kom vojnom savezu, uključujući i NATO pakt, a da u međunarodnim intervencijama naše bezbednosne snage mogu učestvovati samo i isključivo u slučajevima kada su intervencije pod okriljem Ujedinjenih nacija.

Sastavni deo bezbednosti zemlje predstavlja i kapacitet države da efikasno deluje u slučaju elementarnih nepogoda, prirodnih katastrofa i nesreća većih razmera izazvanih ljudskim faktorom. Svi radno sposobni građani i građanke treba da imaju obavezu učešća u sistemu zaštite od elementarnih nepogoda i prirodnih katastrofa. Zalažemo se za uspostavljanje obaveznog, efikasnog i kratkotrajnog programa osposobljavanja svih građana i građanki za delovanje u vanrednim uslovima. Sistem zaštite i otklanjanja posledica u vanrednim situacijama treba organizovati kroz lokalne i regionalne Centre civilne zaštite, koji će biti koordinisani od strane Republičkog centra civilne zaštite.

Osnovni zadatak bezbednosnih snaga koje se bave unutrašnjom bezbednošću, odnosno Ministarstva unutrašnjih poslova i Bezbednosno informativne agencije je zaštita ustavom i zakonima zagarantovanih prava građana. Na polju unutrašnje bezbednosti zalažemo se da se posebno unapredi borba protiv nasilja u porodici, nad ženama i decom kao i zaštita ugroženih manjina a posebno LGBT populacije kao i borba protiv ekstremističkih organizacija. Snage unutrašnje bezbednosti posebno treba da se posvete saradnji sa partnerskim organizacijama u drugim državama na polju zajedničke borbe protiv međunarodnog terorizma i organizovanog kriminala.

Kultura i umetnost

Polazeći od činjenice da bez napretka na polju kulture nema ni napretka društva, jer čist ekonomski napredak bez kulturnog nije dovoljan za poboljšanje kvaliteta života, ističemo značaj sveobuhvatne i dugoročne kulturne politike kao jednog od strateških prioriteta društva (2x “društva” u istoj rečenici). Ova strategija mora da reguliše i unapredi, kako

odnos prema postojećem kulturnom nasleđu i nadasve njenu dostupnost širokoj javnosti, tako i podršku savremenom kulturnom stvaralaštvu.

Kulturno nasleđe je zajedničko i trajno i ono se ne sme posmatrati u nacionalnim okvirima. Ono neminovno učestvuje u gradnji kulturnog identiteta, ali veliki deo njegove vrednosti gubi se ako se posmatra kao izolovana celina unutar uskog nacionalnog konteksta. Bez interakcije sa drugim kulturnim nasleđima ono gubi svoj smisao. Stoga insistiramo na pažljivom čuvanju kulturnog nasleđa i njegovoj dostupnosti svim građankama i građanima u Srbiji. Smatramo da država mora da preuzme punu odgovornost za kvalitetno staranje o predmetima od kulturne važnosti, kao i da im omogući slobodan pristup, kao sastavni deo podizanja kulturne svesti stanovništva. Socijaldemokratska unija stoga se zalaže za besplatan ulaz u sve muzeje u vlasništvu države.

Podsećamo da treba uvek imati u vidu da savremeno kulturno i umetničko stvaralaštvo učestvuje u stvaranju kulturnog nasleđa budućnosti. Stoga je, kao deo državne kulturne politike, neophodno uvesti nove i osnažiti postojeće programe za podršku pojedinkama i pojedincima i grupama koje učestvuju u stvaranju, proizvodnji, predstavljanju, distribuciji i čuvanju, kao i u proučavanju kulturnih sadržaja i osmišljavanju obrazovnih programa iz kulture.

Socijaldemokratska unija zalaže se za slobodu stvaralaštva u kulturi ograničenu samo poštovanjem drugog i njegovih prava. Ulaganje u kulturu ne posmatramo kao trošak, već kao ulaganje sa kapitalnim karakterom za budući razvoj društva.

Različitost u kulturnoj produkciji i pluralizam umetničkog izražaja važni su za demokratiju. Kao levičarska partija demokratskog socijalizma, SDU vidi slobodu izražavanja u kulturi kao preduslov demokratskog i pravednog društva. Protivimo se svakom vidu kontrole kulturnih sadržaja i cenzure nad njima.

Uloga kulture važna je za razvoj društvenih praksi i odnosa i ona je tu da preispituje društvene odnose, kritikuje, promišlja i izvodi zaključke. Bez obzira na to da li je reč o državnim ili privatnim institucijama kulture, sloboda i autonomija u radu moraju da budu zagarantovani.

Nakon raspada nekadašnje Jugoslavije, kulturna baština nacionalnih zajednica često je rasuta u više država. Umesto nacionalnog svojatanja, SDU se zalaže za saradnju i promociju tolerancije u očuvanju kulturne baštine Jugoslavije.

Decentralizacija

Stepen decentralizacije zemlje jedan je od glavnih pokazatelja demokratskog razvoja jednog društva. Pod decentralizacijom podrazumevamo političku, administrativnu i fiskalnu decentralizaciju, kojom se postiže povećanje neposrednog učešća građanki i građana u odlučivanju o društvenim pitanjima, uvodi se princip partnerstva vlasti nasuprot hijerarhijskom modelu i obezbeđivanje stabilnih sredstava i prava na autonomno raspoređivanje prihoda i rashoda u skladu sa dogovorenim politikom lokalne

samouprave. Pravo građanki i građana na lokalnu samoupravu starije je od pitanja države i kao takvo predstavlja jedno od temeljnih ljudskih prava. Čvrsto verujemo da uređenje odnosa u zajednici mora biti prepušteno članovima te zajednice, a ne nametnuto iz bilo kog centra.

Zalažemo se za teritorijalnu organizaciju Srbije kroz regionalnu, gradsku, opštinsku organizaciju i teritorijalnu autonomiju.

Funkcije regija kao najvišeg nivoa orgnaizacije lokalne vlasti su strateško planiranje i razvoj, podsticanje ekonomskog razvoja za dati prostor, podsticanje saradnje opština i gradova na tom prostoru, obavljanje poslova neophodnih za taj nivo, srednje i više škole, bolnice, putevi i saobraćajnice od regionalnog značaja, pružanje usluga iz komunalne oblasti (deponije, vodovod, kanalizacija, čišćenje itd) ukoliko opštine i gradovi iskažu potrebu za time.

Sva urbana naselja sa više od 40.000 stanovnika će dobiti status grada, dok će jedinice sa manjim brojem stanovnika imati status opštine.

Za demokratska rešenja društvenih problema potrebno je najšire moguće učešće građanki i građana, kroz demokratski dijalog. Upravo je lokalna samouprava sredstvo kojim je moguće ostvariti ovu viziju i stoga se zalažemo za pun razvoj demokratskih kapaciteta i modela učešća građanki i građana u odlučivanju. Nove tehnologije, pre svega internet i e-uprava, umnogome mogu da taj proces podrže i ideal pune participacije građana učine realnim.

Izvorne nadležnosti lokalne samouprave, pored osnovnog obrazovanja, primarne zdravstvene zaštite, malog dela socijalne zaštite i urbanističkog razvoja, treba da budu i poslovi vezani za ekonomski razvoj, međunarodnu saradnju i održavanje javnog reda i mira.

Već postojeće nadležnosti lokalne samouprave treba proširiti i na domen srednjeg obrazovanja (za nivo gradova), tercijarne zdravstvene zaštite (bolnice i sl) i značajniji segment socijalne zaštite, pre svega u oblasti rešavanja gorućeg problema nezaposlenosti.

Socijaldemokratska unija svesna je razlika u razvoju pojedinih lokalnih samouprava u Srbiji. Zalaganjem za regionalizaciju želimo da uspostavimo jake regionalne mehanizme solidarnosti među razvijenijim i slabije razvijenijim opštinama određenog regiona. Takođe smo svesni razlika u razvoju između makroregiona, odnosno pokrajina i zalažemo se za uspostavljanje istog mehanizma solidarnosti na nivou Republike. Fond za pomoć ekonomski nerazvijenim regionima, osnovan od strane parlamenata regiona odnosno parlamenta Republike, finasiran iz PDVa prikupljenog na nivou regiona ili države, sa zakonski jasno određenim zadacima i ciljevima, predstavlja stabilnu osnovu za ispunjene tog zadatka.

Zaključak

Borba za pravedno društvo je neprekidan proces, a povećanje kvaliteta života svih građana i građanki kroz povećanje ekonomske demokratije, društvene ravnopravnosti i egzistencijalne sigurnosti osnovni je cilj Socijaldemokratske unije. SDU se od osnivanja beskompromisno borila za te ideje, i zajedno sa građanima i građankama Srbije tu borbu ćemo i nastaviti.

Borba traje!